

Marta Kolendowska-Matejczuk*

Immunitet dyplomatyczny i konsularny w regulacjach polskiego prawa karnego

[Diplomatic and Consular Immunity in the Regulations of Polish Criminal Law]

Abstract

The article discusses issues related to the regulation of diplomatic and consular immunity in the provisions of the Code of Criminal Procedure. The issue of the relationship between international law and national law in this regard and the discrepancies that appear between the indicated legal systems were discussed.

Keywords: diplomatic immunity, consular immunity, criminal liability, discontinuance of proceedings.

Tematem przedmiotowego opracowania jest problematyka immunitetu dyplomatycznego i konsularnego w regulacjach polskiego prawa karnego.

Z racji ram publikacji oraz szerokiej problematyki obranej w jej tematyce poświęcona ona będzie wybranym zagadnieniom i ograniczy się do kwestii dotyczących immunitetów osobowych uregulowanych w kodeksie postępowania karnego¹.

Przepisy traktujące o sposobie postępowania w procesie karnym wobec osób, które korzystają z immunitetu dyplomatycznego i konsularnego, odnajdujemy przede wszystkim w dziale XIII kodeksu postępowania karnego, rozdziale 61 zatytułowanym: „Immunitety osób należących do przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych” – w przepisach od art. 578 do art. 584 k.p.k., choć nie tylko.

Istotne regulacje dotyczące omawianej problematyki znajdują się bowiem także w innych przepisach kodeksu postępowania karnego, np. w jego art.

* **Marta Kolendowska-Matejczuk** – dr hab. nauk prawnych, profesor uczelni, Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji, prokurator PO w Krośnie; ORCID 0000-0002-2440-155X; email: mkolendowska-matejczuk@ewspa.edu.pl.

¹ Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 555 (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 37).

613 czy w regulaminie wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury – tj. rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 7 kwietnia 2016 r.², a także w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 28 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych³.

Wskazane powyżej przepisy są oczywiście następstwem obowiązywania w porządku prawnym umów międzynarodowych, tj. konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z 18 kwietnia 1961 r.⁴ oraz konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 24 kwietnia 1963 r.⁵, ponadto zaś umów dwustronnych, których stroną jest Polska, a które to akty prawa międzynarodowego w pierwszej kolejności stanowią o zwolnieniu spod jurysdykcji krajowej osób objętych immunitetami osobowymi⁶.

Charakter i istota immunitetu dyplomatycznego i konsularnego

Immunitet dyplomatyczny i immunitet konsularny ma charakter formalnoprawny – co oznacza, że osoba z niego korzystająca wprawdzie nie podlega jurysdykcji sądów polskich, w tym sądu karnego, nie powoduje on jednak uchylenia przestępności czynu, ale jedynie uniemożliwia przed sądem polskim na pewnym etapie (tj. w trakcie trwania ochrony immunitetowej) ściąganie osoby, która jest nim objęta – z jednoczesną możliwością pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności za popełniony czyn zabroniony przed sądem własnego państwa⁷, o czym stanowi również art. 31 ust. 4 konwencji o stosunkach dyplomatycznych. W myśl tej regulacji immunitet przedstawiciela dyplomatycznego od jurysdykcji państwa przyjmującego nie uchyla w stosunku do niego jurysdykcji państwa wysyłającego.

Już w tym miejscu jednak zaakcentować należy, że zakres ochrony immunitetowej na gruncie prawa karnego jest różny w zależności od tego, czy osoba korzysta z immunitetu dyplomatycznego, czy z immunitetu konsularnego.

² Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1206.

³ Tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1657.

⁴ Dz.U. z 1965 r. nr 37, poz. 232.

⁵ Dz.U. z 1982 r. nr 13, poz. 98.

⁶ Por. J. Izydorczyk, Pozbawienie wolności osoby korzystającej z immunitetu dyplomatycznego. Procedura, LEX/el. 2016, art. 578.

⁷ Por. B. Augustyniak [w:] Kodeks postępowania karnego, tom 2. Komentarz aktualizowany, red. D. Świecki, LEX/el. 2022, art. 578, <http://lexintranet.ad.prokuratura.gov.pl/#/commentary/587748916/703622/swiecki-dariusz-red-kodeks-postepowania-karnego-tom-ii-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> [dostęp: 27.11.2022].

Immunitet dyplomatyczny ma charakter pełny, tj. obejmuje ochroną wszystkie czyny popełnione przez osobę nim objętą – niezależnie od tego, z jakimi czynami mamy do czynienia, a ochrona ta, jak słusznie podkreśla się w doktrynie⁸, dotyczy nawet czynów popełnionych przed uzyskaniem immunitetu. Immunitet konsularny natomiast ma zasadniczo charakter niepełny, albowiem jego ochrona rozciąga się wyłącznie na czyny popełnione podczas pełnienia funkcji urzędowych i w związku z nimi – chyba że (na zasadzie wzajemności z państwem wysyłającym) immunitet konsularny może przybrać postać immunitetu pełnego, rozciągającego się na wszystkie czyny, niezależnie od tego, czy stały popełnione podczas pełnienia funkcji urzędowych i w związku z nimi⁹.

Zakres podmiotowy immunitetu dyplomatycznego i konsularnego na gruncie przepisów kodeksu postępowania karnego

Odnosząc się do zakresu podmiotowego immunitetu dyplomatycznego, wskazać należy, że orzecznictwu polskich sądów karnych zgodnie z art. 578 pkt 1–5 k.p.k. nie podlegają:

- 1) uwierzytelnieni w Rzeczypospolitej Polskiej szefowie przedstawicielstw dyplomatycznych państw obcych;
- 2) osoby należące do personelu dyplomatycznego przedstawicielstw dyplomatycznych, a więc członkowie personelu misji mający stopień dyplomatyczny;
- 3) osoby należące do personelu administracyjnego przedstawicielstw dyplomatycznych;
- 4) członkowie rodzin osób wymienionych w pkt 1, 2 i 3, jeżeli pozostają z nimi we wspólnocie domowej;
- 5) inne osoby korzystające z immunitetów dyplomatycznych na podstawie ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych.

Odnosząc się z kolei do zakresu podmiotowego immunitetu konsularnego, wskazać należy, że zgodnie z art. 579 § 1 k.p.k. nie podlegają orzecznictwu polskich sądów karnych w zakresie czynności pełnionych podczas i w związku z wykonywaniem ich funkcji urzędowych, a na zasadzie wzajemności w pozostałym zakresie:

- 1) kierownicy urzędów konsularnych i inni urzędnicy konsularni państw obcych oraz

⁸ J. Izydorczyk, *Pozbawienie...*, *ibid.*

⁹ J. Izydorczyk [w:] M. Królikowski, P. Wiliński, J. Izydorczyk, *Podstawy prawa karnego międzynarodowego*, Warszawa 2008, ss. 363–394; B. Augustyniak [w:] *Kodeks...*, *ibid.*

2) osoby zrównane z nimi na podstawie umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych.

Literalne brzmienie art. 579 § 1 k.p.k. stanowi, że immunitetem konsularnym – w odróżnieniu od immunitetu dyplomatycznego – nie są objęci członkowie rodzin osób z katalogu wyszczególnionego w art. 578 pkt 1–5 k.p.k. ani osoby stanowiące personel administracyjny lub techniczny urzędu konsularnego, co pozostaje w sprzeczności z art. 43 ust. 1 konwencji o stosunkach konsularnych, zgodnie z którym urzędnicy konsularni i pracownicy konsularni nie podlegają jurysdykcji władz sądowych i administracyjnych państwa przyjmującego w odniesieniu do czynności podjętych w wykonaniu funkcji konsularnych¹⁰. W literaturze przedmiotu prezentowany jest słuszny, aczkolwiek niejednolite wyrażany pogląd, że dzięki zawartemu w art. 579 § 1 pkt 2 k.p.k. odesłaniu do umów międzynarodowych oraz wynikającej z Konstytucji RP zasadzie pierwszeństwa umów międzynarodowych przed ustawami – także pracownicy konsularni korzystają z immunitetu konsularnego, a tym samym ochrony wprowadzonej w art. 579 § 1 k.p.k.¹¹ Oczywiście dwustronne konwencje konsularne mogą rozszerzać zakres podmiotowy immunitetu konsularnego na przykład na członków rodzin, czego egemplifikacją może być chociażby konwencja konsularna zawarta pomiędzy Polską a Stanami Zjednoczonymi 31 maja 1972 r.¹² – gwarantująca w art. 13 ust. 1 pełny immunitet jurysdykcyjny, który został przyznany także członkom rodzin urzędników konsularnych pozostających we wspólnocie domowej¹³.

Podkreślić następnie należy, że w sytuacji gdy istnieją wątpliwości dotyczące statusu dyplomatycznego lub konsularnego określonej osoby, sąd może zwrócić się do Ministra Sprawiedliwości, a prokurator do Prokuratora Generalnego o stwierdzenie tej okoliczności, przesyłając jednocześnie akta sprawy.

Ochrona wynikająca z immunitetu dyplomatycznego i konsularnego przysługuje osobie, która z niego korzysta, od chwili wjazdu na terytorium Polski – i trwa przez cały czas pobytu aż do momentu przekroczenia granicy Rzeczypospolitej Polskiej w drodze powrotnej bądź też do chwili upływu rozsądnego terminu, w jakim taki powrót mógł nastąpić¹⁴.

Jednocześnie – zgodnie z § 291 ust. 1 regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury – naczelnik właściwego wydziału zamiejscowego, prokurator regionalny lub prokura-

¹⁰ Por. B. Augustyniak [w:] Kodeks..., art. 579, <http://lexintranet.ad.prokuratura.gov.pl/#/commentary/587748917/703623/swiecki-dariusz-red-kodeks-postepowania-karnego-tom-ii-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> [dostęp: 27.11.2022].

¹¹ Tak np. S. Steinborn [w:] Komentarz aktualizowany do art. 425-673 Kodeksu postępowania karnego, red. L.K. Paprzycki, LEX/el. 2015, art. 579, <http://lexintranet.ad.prokuratura.gov.pl/#/commentary/587299283/470278/paprzycki-lech-krzysztof-red-komentarz-aktualizowany-do-art-425-673-kodeksu-postepowania-karnego?cm=URELATIONS> [dostęp: 27.11.2022]; B. Augustyniak [w:] Kodeks..., *ibid*.

¹² Dz.U. z 1973 r. nr 30, poz. 173.

¹³ B. Augustyniak [w:] Kodeks..., *ibid*.

¹⁴ Por. i szerzej S. Steinborn [w:] Komentarz..., *ibid*.

tor okręgowy bezzwłocznie powiadamia, za pośrednictwem Prokuratury Krajowej, właściwą w sprawach protokołu dyplomatycznego komórkę organizacyjną urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zagranicznych o prowadzeniu postępowania karnego dotyczącego osoby korzystającej z immunitetu dyplomatycznego i konsularnego. W myśl § 291 ust. 2 tegoż regulaminu to na naczelniku właściwego wydziału zamiejscowego, prokuratorze regionalnym lub prokuratorze okręgowym spoczywa obowiązek powiadamiania Prokuratury Krajowej o decyzjach procesowych wydawanych w sprawach dotyczących osób korzystających z immunitetu dyplomatycznego i konsularnego. Odpis decyzji kończącej postępowanie karne doręcza osobie korzystającej z immunitetu dyplomatycznego lub konsularnego właściwa w sprawach protokołu dyplomatycznego komórka organizacyjna urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zagranicznych na wniosek Prokuratury Krajowej (§ 291 ust. 3 ww. regulaminu).

Następstwa ochrony immunitetowej na gruncie procesu karnego

Jak zostało to już wyżej podkreślone, immunitety dyplomatyczne i konsularne nie skutkują uchyleniem przestępczości czynu, lecz jedynie uniemożliwiają przed sądem polskim na pewnym etapie (tj. w trakcie trwania ochrony immunitetowej) ściganie osoby, która jest nim objęta. Co równie istotne – jak słusznie podkreśla się w doktrynie – immunitety nie stanowią przeszkody do prowadzenia czynności pozaprocesowych (operacyjnych), które w konsekwencji mogą zmierzać do zastosowania środków przewidzianych w prawie międzynarodowym, w tym do uznania przez Polskę określonej osoby za niepożądaną na jej terytorium (tzw. *persona non grata*)¹⁵.

Jak trafnie konstatuje Jacek Izydorczyk, oczywiste jest bowiem, że nie może być tolerowane naruszanie prawa – nawet przez oficjalnego przedstawiciela państwa obcego; zresztą celem immunitetów nie jest zapewnianie bezkarności czy też nawet tolerowanie innych zachowań, które nie przystoją dyplomatom – na przykład zachowań niemoralnych – a jest nim w założeniu honorowanie dobrych zwyczajów międzynarodowych¹⁶.

Pierwszym podstawowym skutkiem procesowym wynikającym z immunitetu dyplomatycznego i konsularnego jest okoliczność, że na zasadzie art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k. nie wszczyna się postępowania karnego, a wszczęte umarza, gdy brak jest wymaganego zezwolenia na ściganie lub wniosku o ściganie po-

¹⁵ J. Izydorczyk, *Pozbawienie...*, *ibid.*

¹⁶ J. Izydorczyk, *Pozbawienie...*, *ibid.*

chodzącego od osoby uprawnionej, chyba że ustawa stanowi inaczej. W razie więc braku zgody uprawnionego organu oskarżyciel nie może kontynuować postępowania – poza zabezpieczeniem dowodów, które winien przedstawić we wniosku o uchylenie tego immunitetu. Kolejnym skutkiem procesowym wynikającym z immunitetu dyplomatycznego jest nietykalność osoby nim objętej, co oznacza, że nie może być ona ani tymczasowo aresztowana, ani zatrzymana (chyba że nie ma przy sobie dokumentów, to wtedy można taką osobę zatrzymać do czasu ustalenia tożsamości). Nie można natomiast z taką osobą wykonać innych czynności przewidzianych na gruncie kodeksu postępowania karnego, np. pobrać próbek krwi do badania, przeszukać jej ani stosować wobec niej środków przymusu¹⁷.

Z kolei osoby korzystające z immunitetu konsularnego nie mogą być zatrzymane ani tymczasowo aresztowane w związku z czynami popełnionymi podczas wykonywania funkcji urzędowych i w związku z nimi, natomiast w pozostałych przypadkach (jeśli oczywiście nie doszło do rozszerzenia zakresu immunitetu na zasadzie wzajemności lub na podstawie postanowienia dwustronnej umowy konsularnej) takie zatrzymanie lub tymczasowe aresztowanie kierownika urzędu konsularnego lub urzędnika konsularnego będzie możliwe wyłącznie w przypadku zarzutu popełnienia zbrodni. Wówczas konieczne jest ponadto niezwłoczne powiadomienie Ministra Spraw Zagranicznych o fakcie zatrzymania lub aresztowania¹⁸.

Immunitet konsularny nie wyklucza jednak pozbawienia wolności na podstawie prawomocnego wyroku skazującego, co wynika wprost z art. 579 § 3 k.p.k. Istotne jest też to, że dla pozbawienia wolności na takiej podstawie nie ma znaczenia, czy skazanie nastąpiło w czasie sprawowania funkcji przez daną osobę, czy też do wydania i uprawomocnienia się wyroku doszło jeszcze przed objęciem przez nią tej funkcji¹⁹.

Podkreślić następnie należy, że zgodnie z art. 104 § 1 k.k.²⁰ – w przypadku gdy ściganie sprawcy przestępstwa jest niedopuszczalne z powodu objęcia ochroną wynikającą z immunitetu dyplomatycznego i konsularnego, przedawnienie w odniesieniu do popełnionego przez niego czynu nie biegnie.

Istnieją ponadto ograniczenia w przesłuchiowaniu w procesie karnym w charakterze świadków osób korzystających z immunitetu dyplomatycznego lub konsularnego oraz w wystąpieniu ich w roli biegłego lub tłumacza, o czym mówią odpowiednio art. 581 i 582 k.p.k., stanowiące przepisy szczególne w stosunku do art. 177 § 1, art. 195 oraz 204 § 3 w zw. z art. 195 k.p.k. – konstytuujących obowiązek złożenia zeznań w charakterze świadka oraz wystąpienia w roli biegłego lub tłumacza. Osoby korzystające z immunitetu dyplomatycznego nie

¹⁷ Por. i szerzej S. Steinborn [w:] Komentarz..., ibid.

¹⁸ Por. B. Augustyniak [w:] Kodeks..., ibid.

¹⁹ B. Augustyniak [w:] Kodeks..., ibid. (i powołane tam stanowiska doktryny).

²⁰ W myśl art. 104 § 1 k.k. przedawnienie nie biegnie, jeżeli przepis ustawy nie pozwala na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego; nie dotyczy to jednak braku wniosku albo oskarżenia prywatnego.

mają bowiem obowiązku ani składania zeznań w charakterze świadka, ani też występowania w charakterze biegłego lub tłumacza. Możliwe jest natomiast wystąpienie przez sąd lub prokuratora z prośbą o złożenie zeznań lub wystąpienie w roli biegłego czy tłumacza, na co wskazuje *expressis verbis* art. 613 § 1 k.p.k. – przewidujący, że w razie konieczności porozumienia się z osobami objętymi immunitetem dyplomatycznym lub doręczenia tym osobom wezwania sądy lub prokuratorzy każdorazowo czynią to za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości, a ten w razie potrzeby za pośrednictwem ministra właściwego do spraw zagranicznych. Udział osoby, której przysługuje immunitet dyplomatyczny, w postępowaniu karnym w roli świadka, biegłego lub tłumacza jest wszakże dobrowolny i w każdej chwili zgoda na złożenie zeznań lub wystąpienie w charakterze biegłego czy tłumacza może być cofnięta²¹.

Również osoby objęte immunitetem konsularnym mogą na zasadzie dobrowolności złożyć zeznanie lub wystąpić w roli biegłego. Zasada ta rozciąga się jedynie na sferę wykonywania funkcji urzędowych lub służbowych, a więc zakres, w jakim osoby te korzystają z ochrony immunitetu konsularnego. Jeżeli zeznanie lub opinia miałyby dotyczyć okoliczności niezwiązanych z wykonywaniem tych funkcji, urzędnik konsularny ma obowiązek złożenia zeznań lub wystąpienia w charakterze biegłego, chyba że na zasadzie wzajemności również jest od niego zwolniony. Co jednak istotne, urzędnik konsularny ma obowiązek wystąpić w procesowej roli tłumacza²².

Istotne wątpliwości w praktyce budzi natomiast możliwość stosowania wobec urzędników konsularnych środków przymusu w sytuacji, gdy taki urzędnik ma składać zeznania lub sporządzić opinię niezwiązaną z wykonywaniem funkcji urzędowych lub służbowych i nie wywiąże się z wynikających wobec niego obowiązków nałożonych przez przepisy kodeksu postępowania karnego. Podzielić należy pogląd, że „odpowiednie stosowanie art. 581 stwarza podstawę do przyjęcia, że norma zawarta w jego § 2 ma zastosowanie wyłącznie do sytuacji wezwania urzędnika konsularnego do składania zeznań związanych z jego czynnościami urzędowymi. Zatem w zakresie, w jakim urzędnik konsularny ma obowiązek złożyć zeznanie lub wystąpić w roli biegłego, mogą być stosowane względem niego środki przymusu mające wymusić spełnienie tych

²¹ Por. i szerzej B. Augustyniak [w:] Kodeks..., art. 581.

²² Kwestia obligatoryjnego wystąpienia w roli tłumacza osoby korzystającej z immunitetu konsularnego jest jednak sporna – o czym szerzej zob. B. Augustyniak [w:] Kodeks..., art. 582 i powołane tam stanowiska doktryny.

Podzielić należy pogląd S. Steinborna; autor ten trafnie zauważa, że obligatoryjność występowania urzędnika konsularnego w procesowej roli tłumacza wynika z przepisu art. 582, który „mówi bowiem wyraźnie wyłącznie o zeznaniach i opiniach, a takich tłumacz nie składa. Brak też argumentów natury celowościowej, które nakazywałyby przyznanie urzędnikowi konsularnemu możliwości uchylenia się od tego obowiązku procesowego. Skoro takie uprawnienie ściśle związane jest z możliwością ujawnienia informacji dotyczących wykonywania funkcji urzędowych lub służbowych, fakt, że tłumacz jedynie pośredniczy w składaniu wyjaśnień, zeznań lub oświadczeń innej osoby oraz przekazuje w zrozumiałym dla niej języku przebieg czynności procesowych, jednoznacznie wskazuje, iż nie ma niebezpieczeństwa ujawnienia tych informacji wbrew woli urzędnika konsularnego” – S. Steinborn [w:] Kodeks..., art. 582.

obowiązków procesowych. Możliwe jest więc nałożenie kar porządkowych: kary pieniężnej (art. 285 § 1) oraz aresztowania (art. 287 § 2), a także zatrzymania i przymusowego doprowadzenia (art. 285 § 2)²³. Powyższe jest jednak sprzeczne z art. 44 ust. 1 konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych, który stanowi, że jeżeli urzędnik konsularny odmawia złożenia zeznań, nie można stosować wobec niego żadnego środka przymusu ani sankcji. Istnieje zatem w tym przedmiocie konflikt normy prawa międzynarodowego z normą prawa krajowego o charakterze ustawowym, który należy rozstrzygać, powołując się na art. 91 ust. 2 Konstytucji RP, tj. w myśl zasady pierwszeństwa umów międzynarodowych na korzyść prawa międzynarodowego – i w efekcie na jego stosowanie w tym przypadku²⁴.

W myśl art. 613 § 2 k.p.k. z urzędami konsularnymi obcego państwa w Rzeczypospolitej Polskiej sądy i prokuratorzy, w wypadkach określonych przez Ministra Sprawiedliwości, mogą porozumiewać się bezpośrednio.

Kończąc ten wątek, wskazać należy, że zasady doręczania pism podmiotom korzystającym z immunitetu dyplomatycznego i konsularnego oraz ich przesłuchiwania w postępowaniu karnym reguluje rozdział 4 działu II rozporządzenia w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych.

Zrzeczenie się immunitetu dyplomatycznego i konsularnego

Kwestie zrzeczenia się immunitetu dyplomatycznego lub konsularnego reguluje art. 580 k.p.k., zgodnie z którym art. 578 i 579 nie stosuje się, gdy państwo wysyłające zrzeknie się w sposób wyraźny immunitetu w stosunku do osoby wymienionej w tych przepisach. Literalne brzmienie powołanych przepisów wyraźnie wskazuje, że podmiotem uprawnionym do zrzeczenia się immunitetu jest wyłącznie państwo wysyłające – nie jest więc nim osoba objęta ochroną wynikającą z immunitetu; jej oświadczenie w tej kwestii nie może zatem wywołać żadnych skutków prawnych. Zgodnie z przepisami zarówno konwencji o stosunkach dyplomatycznych, jak i konwencji o stosunkach konsularnych²⁵ zrzeczenie się immunitetu musi mieć charakter wyraźny, konkretny i fakultatywny.

W przypadku zaistnienia względów przemawiających za pociągnięciem osoby chronionej immunitetem do odpowiedzialności karnej prokurator zwraca się do Ministra Spraw Zagranicznych o wszczęcie drogi dyplomatycz-

²³ S. Steinborn [w:] Kodeks..., ibid.

²⁴ Por. S. Steinborn [w:] Kodeks..., ibid.

²⁵ Odpowiednio art. 32 konwencji o stosunkach dyplomatycznych i art. 45 konwencji o stosunkach konsularnych.

nej – w celu uchylenia immunitetu lub o uznanie danej osoby za *persona non grata*. Do wniosku należy dołączyć akta sprawy²⁶.

Wyłączenie stosowania immunitetu na gruncie kodeksu postępowania karnego

Zgodnie z treścią art. 584 k.p.k. – przepisów art. 578–583 k.p.k. nie stosuje się do osób w nich wymienionych w zakresie czynności niepełnionych podczas i w związku z wykonywaniem ich funkcji urzędowych, jeżeli są obywatelami polskimi lub mają w Rzeczypospolitej Polskiej stałe miejsce zamieszkania.

Powszechnie przy tym akceptowalny jest w doktrynie pogląd Sądu Apelacyjnego w Katowicach, wyrażony w postanowieniu z 30 marca 2011 r., sygn. II AKz 179/11²⁷, że immunitet dyplomatyczny osób będących obywatelami polskimi lub mających na terytorium RP stałe miejsce zamieszkania obejmuje jedynie czynności wykonywane podczas i w związku z pełnieniem przez nie funkcji urzędowych²⁸.

²⁶ Por. G. Jaworski, A. Soltysińska, *Komentarz do niektórych przepisów kodeksu postępowania karnego* [w:] *Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych*. Komentarz, Warszawa 2010, art. 580, <http://lexintranet.ad.prokuratura.gov.pl/#/commentary/587257752/55192/jaworski-gwidon-soltysinska-aleksandra-komentarz-do-niektorych-przepisow-kodeksu-postepowania...?cm=URELATIONS> [dostęp: 27.11.2022].

²⁷ Publ. LEX nr 846501.

²⁸ Jak wskazał w tym orzeczeniu Sąd Apelacyjny, mimo że art. 31 ust. 1 konwencji o stosunkach dyplomatycznych stanowi, że przedstawiciel dyplomatyczny korzysta z immunitetu od jurysdykcji karnej państwa przyjmującego, jednak przepis ten nie ma charakteru nieograniczonego, występuje bowiem od niego wyjątek w postaci art. 38 ust. 1 konwencji o stosunkach dyplomatycznych – i w zgodzie z tym przepisem pozostają również przepisy rozdziału 61 kodeksu postępowania karnego. Nie można zdaniem Sądu Apelacyjnego tracić też z pola widzenia przepisu art. 584 k.p.k., regulującego zakres immunitetu, zgodnie z którym immunitet dyplomatyczny nie obejmuje osób wymienionych w art. 578 k.p.k., będących obywatelami polskimi lub mających w Polsce stałe miejsce zamieszkania. Kwestię tę analogicznie normuje art. 38 ust. 1 konwencji o stosunkach dyplomatycznych – według niego poza wypadkami, w których dodatkowe przywileje i immunitety zostały przyznane przez państwo przyjmujące, przedstawiciel dyplomatyczny będący obywatelem tego państwa lub mający tam stałe miejsce zamieszkania korzysta jedynie z immunitetu jurysdykcyjnego i z nietykalności w odniesieniu do aktów urzędowych dokonywanych w toku pełnienia swych funkcji. Zatem zdaniem Sądu Apelacyjnego immunitet osób będących obywatelami polskimi lub mających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stałe miejsce zamieszkania obejmuje jedynie czynności wykonywane podczas pełnienia przez nie funkcji urzędowych i w związku z nimi.

Wnioski

Sprawy karne, w których sprawcami przestępstw czy wykroczeń są osoby objęte immunitetami dyplomatycznymi lub konsularnymi, mają niewątpliwe charakter ekstraordynaryjny, są też sprawami interdyscyplinarnymi – oprócz bowiem stosowania norm prawa karnego wymagają uwzględnienia prawa międzynarodowego. Ponadto są sprawami bardzo delikatnej natury, gdyż dotyczą szeroko pojętej dyplomacji, co wiąże się również z zachowaniem odpowiednich procedur, w tym np. utajnianiem dokumentów. Stąd też zapewne brak jest dostępnych statystyk dotyczących postępowań prowadzonych w tego typu sprawach²⁹.

Analiza dokonana w niniejszej publikacji wykazała natomiast rozbieżności, jakie uwiadcniają się w normach prawach karnego w zestawieniu z normami prawa międzynarodowego w zakresie ukształtowania odpowiedzialności karnej osób objętych immunitetami dyplomatycznymi i konsularnymi. *De lege ferenda* należy więc postulować, by ustawodawca doprecyzował przepisy prawa karnego, uwzględniając brzmienie przepisów umów międzynarodowych w przedmiotowym zakresie. Rozbieżności tej natury są tym bardziej niepożądane, gdy dotyczą prawa o charakterze represyjnym, jakim jest niewątpliwie prawo karne.

Abstrakt

Artykuł omawia zagadnienia związane z uregulowaniem immunitetu dyplomatycznego i konsularnego w przepisach kodeksu postępowania karnego. Poruszona została kwestia relacji prawa międzynarodowego do prawa krajowego w tym zakresie i rozbieżności, jakie ujawniają się pomiędzy wskazanymi systemami prawa.

Słowa kluczowe: immunitet dyplomatyczny, immunitet konsularny, odpowiedzialność karna, umorzenie postępowania.

²⁹ Por. i szerzej D. Czeszkiewicz, Immunitety międzynarodowe przed polskimi sądami karnymi, Rozprawa doktorska, Białystok, 2019, s. 318 i nn. https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/8738/1/D_Czeszkiewicz_Immunitety_miedzynarodowe_przed_polskimi_sadami%20karnymi.pdf [dostęp: 27.11.2022].

BIBLIOGRAFIA

Czeszkiewicz D., Immunitety międzynarodowe przed polskimi sądami karnymi, Rozprawa doktorska, Białystok, 2019.

Izydorczyk J., Pozbawienie wolności osoby korzystającej z immunitetu dyplomatycznego. Procedura, LEX/el. 2016.

Jaworski G., Sołtysińska A., Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych. Komentarz, Warszawa 2010

Kodeks postępowania karnego, tom 2. Komentarz aktualizowany, red. D. Świecki, LEX/el. 2022, art. 578, <http://lexintranet.ad.prokuratura.gov.pl/#/commentary/587748916/703622/swiecki-dariusz-red-kodeks-postepowania-karnego-tom-ii-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> [dostęp: 27.11.2022].

Komentarz aktualizowany do art. 425-673 Kodeksu postępowania karnego, red. L.K. Paprzycki, LEX/el. 2015, art. 579, <http://lexintranet.ad.prokuratura.gov.pl/#/commentary/587299283/470278/paprzycki-lech-krzysztof-red-komentarz-aktualizowany-do-art-425-673-kodeksu-postepowania-karnego?cm=URELATIONS> [dostęp: 27.11.2022].